

УДК 378.091

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.51>

О. П. Юденкова

<https://orcid.org/0000-0002-6914-5967>

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри методики професійної освіти
та соціально-гуманітарних дисциплін

Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

Л. І. Громик

<https://orcid.org/0000-0002-7157-4189>

кандидатка філологічних наук,
викладачка кафедри іноземних мов
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Л. О. Кушнір

<https://orcid.org/0000-0003-0951-3024>

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри хіміко-фармацевтичних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія»

ДОМІНАНТНА РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті авторами аналізується сутність поняття «академічна доброчесність та недоброчесність» та схарактеризовано дискусійні питання кола навколо досліджуваної проблеми. В Україні останнім часом зростає дослідницький інтерес до питань, пов'язаних з академічною доброчесністю, частково через розробку та прийняття нової законодавчої бази з питань освіти, а частково через збільшення кількості повідомлень про випадки академічної неправомірної поведінки на національному рівні.

Розвиток у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) призвів до кардинальних змін у способі життя кожного. ІКТ стали невід'ємною частиною закладів вищої освіти у формі дистанційного та змішаного навчання як за бажанням, умовами так і через зростання попиту в навколишньому середовищі. Незважаючи на те, що заклади освіти усвідомили численні вигоди та переваги дистанційної та змішаної форми навчання, вони не можуть ігнорувати етичні та моральні виклики щодо порушень академічної доброчесності, які існують. На жаль, умови сьогодення загострили проблеми шахрайства, плагіату, прокрастинації та порушення конфіденційності. В Україні останнім часом зростає дослідницький інтерес до питань, пов'язаних з академічною доброчесністю, частково через розробку та прийняття нової законодавчої бази з питань освіти, а частково через збільшення кількості повідомлень про випадки академічної неправомірної поведінки на національному рівні.

Розвиток підходу до викладання та навчання має наслідки для інституційних ініціатив, які передбачають сприяння та підтримці академічної доброчесності здобувачів освіти та застосування практик оцінювання, які є невід'ємною частиною навчання.

Авторами було проведено опитування серед 130 респондентів, з яких 32 викладачі, науково-педагогічні працівники та педагоги та 98 здобувачів освіти. Перший блок питань був спрямований на здобувачів, де вони повинні були визначитись, які причини їх спонукають до плагіату та академічної недоброчесності. В другому блоці питань, викладачам пропонувалось визначити найбільш ефективні ініціативи, які могли б здійснити їхні заклади освіти для реалізації та сприяння академічної доброчесності та зменшення академічної недоброчесності серед здобувачів.

Результати дослідження вказують на те, що існує потреба у відповідному цілеспрямованому та контрольованому освітньому середовищі. У цьому відношенні викладачі за допомогою академічних установ можуть відігравати ключову роль.

Ключові слова: *освіта, плагіат, академічна доброчесність, авторство, заклади освіти, здобувачі освіти.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення підтримання принципів академічної доброчесності в освітньому процесі ЗВО є актуальним та необхідним. В Україні останнім часом зростає дослід-

ницький інтерес до питань, пов'язаних з академічною доброчесністю, частково через розробку та прийняття нової законодавчої бази з питань освіти, а частково через збільшення кількості пові-

домлень про випадки академічної неправомірної поведінки на національному рівні.

Організація освітнього процесу в закладах вищої освіти повинна базуватися на чесності, повазі, доброзичливості, відповідальності та справедливості, як зі сторони здобувача освіти, так і зі сторони викладача. До основних принципів академічної доброчесності віднесено: старанність, самостійність у навчанні; відповідальність за власні вчинки; повага до думок інших; гідна та моральна поведінка під час навчання та поза ним [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій із теми. Проблему формування академічної чесності в ЗВО можна знайти в працях Т. Добко, В. Банись, Т. Фініков, Б. Буяк, А. Мельниченко, В. Турчиновський, О. Меньшов, Н. Гапон, А. Артюхов, Р. Беланова та ін.; науковцями М. Гриньовою, Д. Загірняком, А. Сингаївською, В. Ромакіним, Н. Гапон, О. Траверсе, О. Цокур, академічна доброчесність розглядалась як освітнє явище.

Метою статті є аналіз академічної доброчесності як складової якості вищої освіти на основі аналізу наукових джерел та емпіричного матеріалу.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом, через пандемію COVID-19 та вторгнення російської федерації в Україну, ЗВО змушені були перейти до дистанційної та змішаної форми навчання, що викликало проблеми порушення принципів академічної доброчесності з боку здобувачів освіти. Нині питання появи плагіату у науковому співтоваристві, зокрема у сфері освіти, стає дедалі актуальнішим, особливо у період переходу здобувачів до дистанційної форми навчання, яка полегшує процес недобросовісного запозичення, привласнення і використання чужих тверджень та використання методів шахрайства. У цьому контексті важливо визначити природу та роль відсутності культури академічної доброчесності в умовах онлайн-навчання [7]. Заклади вищої освіти часто зіштовхуються з неетичною поведінкою здобувачів освіти, що призводить до виникнення в викладачів незадоволення, вигорання та стресу. Визначення академічної доброчесності є складним, і здебільшого базується на консенсусі. За даними Міжнародного центру академічної доброчесності, академічна доброчесність визначається «як зобов'язання, навіть перед лицем труднощів, до шести основних цінностей: чесності, довіри, чесності, поваги, відповідальності та мужності» [2]. Виокремлюють різні види плагіату: фальсифікація, мозаїчний плагіат, дослівний плагіат, поєднання власного та запозиченого тексту без цитування, неадекватне перефразування, копіювання наукової роботи іншого автора, згадування наукових джерел без посилань на автора, тощо [2].

Науковець Д. Сопова визначає такі особливості академічної доброчесності [3]:

- культура навчання в університеті, цінності, традиції, норми, правила проведення наукового дослідження,

- наукова мовна культура, культура високої духовності й моралі, культура спілкування наукових наставників та учнів, культура наукової праці і соціальної, моральної відповідальності за результати;

- культура толерантності й педагогічного оптимізму, що формується в культурно-освітньому просторі закладу вищої освіти.

Варто зазначити, що питання академічної недоброчесності актуальне не лише для українських закладів освіти. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки 80% здобувачі освіти погоджуються, що хоча б раз у житті списували, і 74% здобувачів освіти зазначають, що досить регулярно вдаються до різних методів списування [4]. Проведені раніше дослідження показують, що здобувачі досить охоче ставляться до практики плагіату та використання його під час виконання робіт. Так, у середньому кожен другий здобувач не вважає плагіат серйозним шахрайством [7].

Причини академічних проступків здобувачів у формі списування чи плагіату залежать від різноманітних і численних факторів – індивідуальних чи особистих, контекстуальних чи ситуаційних, екологічних, культурних та академічних, які ще мають бути досліджені.

Дослідження Проекту зміцнення академічної доброчесності в Україні – проекту Американських рад з міжнародної освіти – спільно з CEDOS, проведене наприкінці 2016 року, під час якого було опитано 3000 студентів із 10 українських вишів, показує, що в середньому 62% студентів вважають, що немає практики домовлятися з викладачами чи адміністрацією про оцінки в обмін на якісь послуги чи гроші, тому решта – близько 38% – припускають наявність такого академічного зловживання [8].

Заклади вищої освіти, як правило, використовують такі види контролю: вхідний (нульовий); поточний; підсумковий (різновидом якого є семестровий та підсумкова атестація). Підсумкове оцінювання призначене для різних цілей, де відбувається контроль навчання здобувачів, надаючи постійний зворотний зв'язок. Ця форма оцінювання в основному призначена для навчання здобувачів через розуміння своїх сильних і слабких сторін; вдосконалення фахових навичок. Факультети можуть використовувати поточне оцінювання для збору інформації про слабкі сторони здобувачів, щоб забезпечити подальшу підтримку їх професійного розвитку. Деякими прикладами такого оцінювання є взаємне оцінювання здобувачами один одного, робочі аркуші в аудиторії, вікторини, презентації, діагностичні тести. З іншого боку – підсумкове оцінювання, яке дозволяє визначити досягнення

результатів навчання кожного здобувача наприкінці розділу чи теми дисципліни, шляхом порівняння з певним стандартом або контрольним показником. Підсумкові оцінки часто мають високі ставки, оскільки вони впливають на остаточну оцінку здобувача. Результати складання підсумкового контролю оцінюються в ЗВО України за двобальною національною шкалою («зараховано» та «не зараховано»), 100-бальною шкалою та ЄКТС й фіксуються у відомості обліку успішності, заліковій книжці (індивідуальному навчальному плані здобувача освіти).

Багато Європейських університетів під час пандемії COVID-19 вдалися до альтернативних форм оцінювання здобувачів. Серед типів практичних оцінювань, які можуть бути перенесені в онлайн-оцінювання, є: лабораторні та практичні заняття (наприклад, технічні, фізико-математичні, медичні науки); оцінювання на основі виконання (наприклад, образотворче мистецтво, танець); розвиток фізичного артефакту (наприклад, інженерія, образотворче мистецтво); психомоторні навички (наприклад, фізіотерапія, догляд та інші медичні професії); навички міжособистісного спілкування (наприклад, навички консультування з медицини та інших медичних працівників); знання мови (*vivas*). Пропоновані альтернативи для цих практичних оцінок включають завантаження відео на основі хмарної технології; онлайн-симуляційні завдання; подання онлайн-портфолію; спостереження за практичними заняттями в режимі реального часу через Zoom або Blackboard Collaborate [1].

Авторами було проведено опитування серед 130 респондентів, з яких 32 викладачі, науково-педагогічні працівники та педагоги; 98 здобувачів освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менедж-

менту освіти» НАПН України, закладу вищої освіти «Подільський державний університет» та комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія». Перший блок питань був спрямований на здобувачів, де вони повинні були визначитись, які причини їх спонукають до плагіату та академічної недоброчесності (рис. 1).

Відповіді респондентів розподілились таким чином:

- Ніколи не списую (18%).
- Відсутність мотивації до виконання певної роботи, відсутність бажання (32%).
- Нерозуміння теми (58%).
- Брак часу (38%).

Тобто, в переважній більшості здобувачі зазначили причину нерозуміння теми та брак часу. Хоча, разом з тим, в відкритому питанні здобувачі зазначили, що політика їхнього закладу освіти досить м'яка, та не передбачає санкції чи покарання за академічну нечесність. Тому автори вважають, що політика академічної доброчесності в закладі вищої освіти повинна бути зазначена в певних документах, які мають бути донесені до здобувачів, тобто ЗВО з чітким кодексом честі матимуть більш результативну роботу серед здобувачів. І політика академічної поведінки та кодекси честі повинні бути безпосередньо викладені на сайтах власне викладачів, їх курсів, закладів освіти в цілому. Щоб розробити ефективну політику академічної доброчесності, потрібне розуміння факторів, які впливають на академічну поведінку. Наприклад, Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університету менеджменту освіти» НАПН України (далі – БІНПО) не тільки запровадив численні правила та положення з означеного питання, а й проводить дослідження причин порушень академічної доброчесності. Дані функції покладено на Групу сприяння академічній

Зазначте причини, з яких Ви вдаєтесь до списування та плагіату

Рис. 1

добročесності та Комісію з питань етики та академічної доброчесності БІНПО.

В другому блоці питань, викладачам пропонувався визначити найбільш ефективні ініціативи, які могли б здійснити їхні заклади освіти для реалізації та сприяння академічної доброчесності та зменшення академічної не доброчесності серед здобувачів. В відкритому питанні необхідно було перерахувати та описати можливі ініціативи, які можуть сприяти підвищенню академічної доброчесності в їхніх закладах.

Аналіз відповідей показав, що такі ініціативи є важливими для покращення академічної доброчесності на думку викладачів:

– Забезпечення навчання для викладачів з питань академічної доброчесності, таких як перешкоджати списуванню за допомогою ефективного управління в аудиторії, як належним чином протистояти порушенням.

– Сприяння ефективного управління в класі стратегій (наприклад, використання декількох іспитів, опитування в невеликих групах, заборона електронних пристроїв та ін.).

– Надання чітких визначень та конкретних прикладів того, що є шахрайством відносно до кодексом честі коледжу

– Виставляти позначку «XF» в офіційних транскриптах, коли здобувач був поміченим в шахрайстві. В подальшому заміну «XF» на «F» чи дещо вищий бал (але не вище «E») після завершення освітньої програми.

– Здобувачі освіти повинні краще розуміти свою роль у сприянні академічній доброчесності, тобто донесення до них основних вимог закладу освіти з правил академічної доброчесності.

Авторами були розроблені рекомендації, які допоможуть викладачам та закладам освіти в цілому підвищити рівень академічної доброчесності:

– ЗВО рекомендується запровадити інструменти аутентифікації та перевірки. На сьогодні доступно багато інструментів для контролю іспитів і моніторингу онлайн-діяльності здобувачів

– Необхідність мотивації та поінформованості про академічну доброчесність серед здобувачів. Викладачі в цьому можуть відігравати важливу роль при роз'ясненні здобувачам важливості етики та академічної доброчесності в процесі навчання, щоб створити цілеспрямоване та контрольоване середовище навчання

– Заклади освіти на рівнях відділень, кафедр та ін. повинні регулярно організовувати програми загальної обізнаності для сприяння академічній доброчесності.

– Створення в закладі вищої освіти певних зовнішніх, організаційних та внутрішніх умов; виховання в здобувачах особистісних рис та виховання почуттів власної гідності, самодисципліни, працелюбності.

Висновки і пропозиції. Політика та практика академічної доброчесності не є універсальною для кожного закладу чи певної дисципліни, тому і непрактично очікувати універсальної моделі політики академічної доброчесності. Проте заклади освіти зобов'язані підтримувати стандарти та контрольні показники для цілей рейтингу, адже здобувачі є групою зацікавлених сторін, на яку найбільше впливає політика академічної доброчесності, а керівництво, найчастіше покладає на них головну відповідальність. Незважаючи на те, що традиційно основна відповідальність за підтримку академічної доброчесності лежить на здобувачах, автори доводять в дослідженні, що відповідальність має бути розсіяною, оскільки академічна доброчесність має бути спільною відповідальністю всієї академічної спільноти. Результати дослідження вказують на те, що існує потреба у відповідному цілеспрямованому та контрольованому освітньому середовищі. У цьому відношенні викладачі за допомогою академічних установ можуть відігравати ключову роль.

Перспективи подальших досліджень автори вбачають у виявленні динаміки академічної доброчесності через порівняння здобувачів освіти різного року навчання та різної форми навчання (змішане, дистанційне, традиційне); виявити залежність ефективного застосування якісного педагогічного контролю щодо результатів навчаченості здобувачів та порушеннями академічної доброчесності у вигляді списувань, а також вплив доміантного типу професійної мотивації на розвиток чесних політик та самовиховної системи серед здобувачів освіти.

Список використаної літератури:

1. Deakin University. Available online: URL: <https://www.dteach.deakin.edu.au/wp-content/uploads/sites/103/2020/03/DigitalExamsAssessmentGuide1.pdf> (дата звернення 18.02.2023)
2. International Center for Academic Integrity. Project of fundamental values. 2014. URL: <https://www.academicintegrity.org/fundamental-values/> (дата звернення 16.02.2023)
3. Sopova D. Conceptual bases of academic honesty formation at teachers training. *The Modern Higher Education Review*. 2018. No 3. P. 120–126. DOI: <https://doi.org/10.28925/2518-7635.2018.3.10>.
4. Абрамова Н.Ю. Проблема плагиату у наукових працях. *Наукова періодика: проблеми та розв'язання*. 2011. Т. 2. С. 25–28.
5. Бруй О. Передмова. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. 4–8.

6. Жерновникова О. А. Розвиток дослідницького потенціалу майбутніх учителів математики як чинника формування їхньої академічної доброчесності. Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян. Варшава, 2018. С. 268–271.
7. Наливайко О., Калістова О., Поляков Д. Дотримання академічної доброчесності навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання. *Освітологічний дискурс*. 2020. 31(4). С. 143–162. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.4.10>
8. Проект «Зміцнення академічної доброчесності в Україні». 2016 р. URL: <https://americancouncils.org.ua/programs/proekt-sprijanja-akademichnij-dobrochesnosti-v-ukraini-saiup/> (дата звернення 09.02.2023)
-

Yudenkova O., Hromyk L., Kushnir L. The dominant role of academic integrity in ukrainian higher education institutions

In the article, the authors analyze the essence of the concept of «academic integrity and dishonesty» and characterize the debatable issues surrounding the problem under study. In Ukraine, research interest in issues related to academic integrity has recently increased, partly due to the development and adoption of a new legislative framework on education and partly due to the increasing number of reported cases of academic misconduct at the national level.

Developments in the field of information and communication technologies (ICT) have led to dramatic changes in everyone's lifestyle. ICTs have become an integral part of higher education institutions in the form of distance and blended learning, both by choice, conditions and due to the growing demand in the environment. While educational institutions have realized the numerous benefits and advantages of distance and blended learning, they cannot ignore the ethical and moral challenges to academic integrity that exist. Unfortunately, the current environment has exacerbated the problems of cheating, plagiarism, procrastination, and breach of confidentiality.

The development of the approach to teaching and learning has implications for institutional initiatives that promote and support the academic integrity of students and the use of assessment practices that are an integral part of learning.

The authors conducted a survey among 130 respondents, including 32 teachers, researchers and educators and 98 students. The first set of questions was aimed at students, where they had to determine what reasons motivate them to plagiarize and engage in academic dishonesty. In the second set of questions, teachers were asked to identify the most effective initiatives that their educational institutions could take to implement and promote academic integrity and reduce academic dishonesty among students.

The results of the study indicate that there is a need for an appropriate targeted and controlled educational environment. In this regard, teachers with the help of academic institutions can play a key role.

Key words: education, plagiarism, academic integrity, authorship, educational institutions, students.